

“हिंदुस्थानी संगीत पद्धति

गीतमालिका

भाग ५ मा

संपादक

पं० विष्णु नारायण भातखंडे,

बी. ए. एलएल. बी.

मि० केशुमरु भागेकजी वरजेजी मिनोचेहेरहोमजा “मुंबई समाचार प्रेस” के
मालिकके वास्ते नशावानजी वरजेरजी ठाणेवाला ईनेने मुंबई, कोट,
नं० ११७, कीअर रोड, मुंबईसमाचार छापखानेमे छापकर
बहासिही प्रसिद्ध किया है

मुंबई.

१९१९.

All rights reserved.

(सब हक स्वाधीन हैं.)

किंम ११. ०-४-०.

लिकित वापरलेल्या “नोटेशन” चिन्हांचा खुलासा.

स्वराच्या खाली “—” अशी आडवा रेषा असले, तर
“कामल” आहेत असे समजावे तशा नमल्या तर
समजावे

लिहिलेला “शुद्ध” अथवा “कामल” समजावा, व
असा लिहिलेला “तांत्र” समजावा

ज्या स्वराच्या खाली बिंदु असेल ते “म” स्थानचे, व
उपच्या माथ्यावर असेल ते “तार” स्थानचे समजावे
बिंदु शिवायचे सारे स्वर “मध्य” सप्तकाचे समजावे

“—” अशा चिन्हांत लिहिलेले स्वर एका मात्रेच्या माला
गावयाचे आहेत

“—” हे चिन्ह कोणत्या स्वरापासून कोणत्या स्वरापर्यंत “म” आहे,
हे दाखवील.

कोटे कोटे स्वराच्या डोक्यावर दाव्याबाजूला दहान टाकून या
स्वर आहेत ते “Grace Notes” समजावे ते अलफाईन स्वर आहेत नवीन
विद्यार्थ्यास हे बारीक “कण” अथवा “ग्रेस नोट” गळ्याने पकडून हाताने
काढतांन आले, तरी त्यांच्या अभावाने रागहानि होईल असे नाहीं. ते गावता
आल्याने गायन अधिक रंजक होईल, हे मात्र स्वरे आहे जसे रागदागि पानां
स्वाभाविक स्वरूप अधिक शोभते, पण ते नमल्याने विघटन तर नाहीच

स्वरापुढे “—” असे चिन्ह असेल, तेथे मागला स्वर एक मात्रा लांबवा-
वयाचा आहे, अथवा तितकी विश्रांति आहे, असे समजावे हे कृत्य अभ्यासान
महज समजते.

गीताच्या शब्दांत जेथे “ऽ” असे अवग्रह चिन्ह येईल, तेथे मागल्या
अक्षरातला अंत्य स्वर (अकार, उकार इ.) एक मात्रा लांबणार आहे असे
समजावे. किंवा तितकी विश्रांति आहे, असेही समजता येईल

“X” हे चिन्ह गायनाच्या तालाची “म” दाखवील “मम”
हा पहिला ठोका मानून पुढील ठोके त्याच्या श्रेण्याने
समजून घ्यावे

“o” हे चिन्ह तालाची “ल ग्री” म्हणजे “रिकामी” जागा दाख-
विण्यासाठी

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮૪૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ગદ્યમાળિકા-૫

વિગય ૪૮૨૨:૪૪:૪૮

આયનોનાં નોટેશન સંબંધી નીશાનીઓની સમજણ.

રી ગ ધ ની સ્વરોની નીચે આવી — લીટી હોય ત્યારે તેમને ક્રોમળ સમજવા અને તેવી લીટી વગરનાને તીવ્ર સમજવા.

મ એટલે શુદ્ધ અથવા ક્રોમળ મધ્યમ સમજવો અને ઉપર લીટી સાથે આવો મ હોય તો તેને તીવ્ર સમજવો.

વળી જે સ્વરોની નીચે મીંડુ હોય તેમને મંદ્ર સપ્તકના અને જેમની ઉપર મીંડુ હોય તેમને તાર સપ્તકના સમજવા. મીંડા વગરના સ્વરોને મધ્ય સપ્તકનાજ સમજવા.

જે સ્વરોની નીચે આવી નીશાની હોય તેમને એકજ માત્રામાં સમાતા સમજવા અને જેમની ઉપર આવી નીશાની હોય તેમને મીંડથી લેવાના છે એમ જાણવું.

અમુક સ્વરનાં ઠાપાં ઉપલાં ખુણામાં ઝીણો ખીંજો જે સ્વર મેલ્યો હોય તેને કણુ અથવા ટ્રેસ નોટ સમજવી. જો તેવા કણુ શુરુઆતના શીખાઉઓથી વગાડી કે મળાંથી કહાડી નહીં શકાય તોપણુ તેથી રાગ ખગડશે એમ સમજવાની તેઓએ છલ કરવી નહીં, કેમકે કણુ રાગનાં ધરેણું જેવા હોયથી જેમ એક આસામી ધરેણું નહીં પેહેરે તોપણુ તે આણખાઈ આવે છે તેમ રાગ કણુની ગેરહાજરી છતાં ખગડતો નથી પણ માત્ર તેની ખુખીજ કાંઈક ઓછી થાય છે.

સ્વરની પછી — આવી નીશાની હોય તો તેજ સ્વર ફરી ગાવા કે વગાડવાનો અથવા તો તે ઉપર એક માત્રા થોભવાનું છે એમ સમજવું.

ગાયનના શબ્દોમાં જ્યાં ડ આવી નીશાની આવે ત્યાં તેને અવગ્રહ સમજવો એટલે ગાયનના જે અક્ષરની પછી તે મેલેલા હોય તેમાં સમાયેલા અક્ષર ત્યાં થોભવાનું છે અથવા તો તે અક્ષર ઉપર એક માત્રા થોભવાનું છે એમ સમજવું.

આવી X ચોક્કડીની નીશાની તાલનો સમ પતાવવા માટેની છે અને શાસ્ત્રનાં નીચસ પ્રમાણે હમેશા સમનેજ પહેલી તાલ ગણી તેને હેસાએ ખીજ તાલો માંડવામાં આવે છે જે તેના બે ત્રણ વગેરે આંકડાથી સમજાય છે. ખાલી માટે આખું મીંડુ ૦ વાપરવામાં આવે છે.

एष मप गु नि	मु - गा ८	रीसारी व त	मु - का ८	म प फि रा	- प ८ ग।
सीसां ख र	सांनि ह र	ध प प्रि य	मु - मे ८	रीसा ल ज	रीसा नित।
सा - को ८	री री म ल	मु ग ग नि	म - ऊ ८	प प ज्व ल	ध ध पूर।
निसां सु र	निसारीं पौ ८	सांनि च म	ध - वा ८	म प दि सा	- मप ८ ध॥

अंतरा.

म म स र	म प ल स	नि - रू ८	सांनि प वि	सां - प ८	सांसां श्रित।
निसां मा ८	रीं गं न त	रींसां स ब	रींसां सु ध	रीं नि अ वि	सांसां कल।
सां - आ ८	नि प श्र य	म प गु नि	मु ग च तु	रीसा र क	रीसा हत।
सा - को ८	री री म ल	मु ग ग नि	म - ऊ ८	प प ज्व ल	ध ध पूर।
निसां सु र	निसारीं पौ ८	सांनि च म	ध - वा ८	म प दि सा	- मप ८ ध॥

विभास--त्रिताल.

सा
र

नि <u>री</u> ग प	ग ^{री} सा ग्रेषु ध	सासासारी	सा - - -
बा ३ ३ ३	को ना ३ म	सु म र म	ना ३ ३ ३।
०	१	२	२
नि <u>री</u> ग -	प ग प -	प - ध प	गरीसासा
झू ३ टी ३	ज ग की ३	बा ३ ३ स	ना ३ ३, रा॥
०	१	२	२

अंतरा.

प ग प प	ध - ध ध	धनिध निध	ध ध प -
ध्रु व पे हे	ला ३ द अ	जा ३ मिल	ता ३ रे ३।
०	१	२	२
नि - धि सां	- धि - प	प ग प ध प	गरीसासा
पू ३ जी ३	३ म ३ न	का ३ ३ म	ना ३ ३, रा॥
०	१	२	२

श्रीराग—सूलताल.

सां <u>री</u>	-	सांसां	सां सां निनि	सांनि	धु प
शं x	ॐ	क० र	बि२ ख	ॐ ध	र० पि ।
प० म	-	प ध	प नि	नि॒नि	धु प
ना x	ॐ	क० ध	र२ ड	म३ रु	ध० र ।
प० म	-	ध म	ग री	ग री	सासा
वं x	ॐ	द्र० मा	ॐ ल	ला३ ट	ध० र ॥

अंतरां.

प प	धु प	निनि	सांनि	सांसां
फ॒णि x	ध० र	त्रि॒शू २	ॐ ल३	ध० र ।
निनि	रीं -	सांसां	निसां	निधुप
त्र॒य x	लो०	च॒न	गं॒ॐ	गा० ॐ ।
प० म	ध म	ग री	ग री	सा -
ज॒टा x	ॐ सु	कू॒ॐ	ट॒ध	र० ॐ ॥

सोहनी-त्रिताल.

सां-सां	सां नि मं ध	सां - - -	निध निध
ॐ का ॐ हे	अ व तु म	आ ॐ ॐ ॐ	ये ॐ हो ॐ ।
०	१	×	२
- ग - मं	ग - <u>री</u> सा	सा सा सा ग	ग मं - ग.
ॐ मे ॐ रे	दा ॐ ॐ रे	सो त न सं	ग जा ॐ गे ।
०	१	×	२
मं ग ^ध मं ध	सां - - -	^ध निध निमं	- ग ग मं ग
र स पा ॐ	गे ॐ ॐ ॐ	अ नु ॐ रा	ॐ गे पा ॐ गे ॥
०	१	×	२

अंतरा.

मं ध मं ध	नि नि सां सां	सां <u>रीं</u> सां <u>रीं</u>	सां नि ध नि
झु टि झु टि	व ति यां क	रो न म न	रं ग अ व ।
०	१	×	२
<u>रीं</u> गं <u>रीं</u> सां	सां नि सां नि	ध ^ध सां नि ध	नि मं - ध
व हिं जा वो	जि न जु व	ति स न अ	नु रा ॐ गे ॥
०	१	×	२

गुणकरी--तीव्रा.

री	री	सा	री	री	सासा	ध	-	-	सा	-	-	-
ड _x	म	रु	ह _२	र	क _१ र	वा _x	ॐ	ॐ	जे _२	ॐ	ॐ	ॐ।
री	री	री	री	री	सासा	ध	-	ध	सा	-	सास्त्र	
त्रि _x	शु	ल	ध	इ	औं ग	भ _x	ॐ	स्म	भू _ॐ	ॐ	ख न।	
सा	ध	ध	नि	-	प	-	म	प	म	री	-	सा
व्या _x	ॐ	ल	मा	ॐ	ला	ॐ	ग	ले	वि	रा	ॐ	जे ॐ।

अंतरा.

प	-	प	धि	ध	ध	ध	सां	-	सां	सांसां	सांसां	
पौं _x	ॐ	च	व _२	द	न	पि	ना	ॐ	क	ध	र	शिव।
रीं	रीं	रीं	रीं	-	सांसां	सां	रीं	-	सां	ध	-	ध
वृ _x	ख	भ	वा	ॐ	ह	न	भू _x	ॐ	त	ना	ॐ	थ।
रीं	-	रीं	रीं	-	सांसां	धि	ध	ध	ध	-	प	-
रुं _x	ॐ	ड	मौ	ॐ	ड	ल	स	व	न	सो	ॐ	हे ॐ।
ध	सां	सां	ध	-	प	प	म	प	म	री	री	सासा
अ	ना	दि	पू	ॐ	र	क	अ	नौं	त	अ	घ	ह रा॥

नायकी-कानडा-त्रिताल.

- नि - प प म प सां - नि प म प मै - म
 ० पा ० पि ह रि मु ख ० बो ० ० ल रे ० तूं।
 ० गु - म म म नि प प री म सा री री सा -
 ० सा ० र थ क क र ले ० या ० त न को ०।

अंतरा.

म म प सां - सां - सां - रीं सां रीं सां - सां
 ० ह र वि ना ० दू ० जो ० स व झू ० ० ठो।
 ० रीं सां रीं सां नि सां नि प म प - म प मै - म
 ० ह र रं ग अ खि र्या ० खो ० ० ल रे ० तूं॥
 - गु - म म म नि प प री म सा री री सा -
 ० सा ० र थ क क र ले ० या ० त न को ०॥

खंभावती—झबताल.

ध ^५ सां नि	ध ^५ म म	प ^५ ग प ^५ ग	प ^५ ग म सा
गि _x न	त _२ र हि	नि _० स	ता _३ ॐ रे।
ध ^५ सा -	म ^५ ग - म ^५ प	प ^५ म प ^५ ग	प ^५ ग म सा
ना _x ॐ	ये _२ ॐ स	ज _० न	म्हा _३ ॐ रे।
सा री	म प ध	प ^५ म प	ध ^५ ध ^५ सां
क _x ल	ना _२ प र	त _० य	डि _३ प ल।
सां रीं गं सां	सां ध ^५ म ^५	प ^५ ग प ^५ ग	प ^५ ग म सा
नि _x क	सू _२ त प्रा	ॐ _० न	म्हा _३ ॐ रे॥

अंतरा.

म -	प नि -	सां नि	सां - सां
नी _x ॐ	दू _२ ना ॐ	व _० त	नै _३ ॐ न।
सां सां	रीं गं सां	सां सां	नि ध ध
बि _x र	हू _२ बि थ	त _० न	जा _३ ॐ रे।
वि ध वि ध	नि ध नि प	ध ^५ प ध	सां रीं गं
ह _x र	रं _२ ग पि	या _० ॐ	के वि न।
ध ^५ सां नि	ध ^५ म म	प ^५ ग प ^५ ग	प ^५ ग म सा
क _x व	न दु ख	ह _० रे	सा _३ ॐ रे॥

ललत-त्रिताल.

नि॒री॒ग॒री॒	सा॒सा॒म॒म॒	म॒ - न॒ -	म॒ग॒म॒म॒म॒ग॒
वि॒य॒न॒ह॒र॒	न॒ग॒व॒री॒	० के॒ ०	नं॒ ० इ॒न॒।
- ध॒म॒ध॒	सां॒सां॒सां॒सां॒	सां॒नि॒म॒ध॒	म॒ध॒म॒म॒ग॒
० पू॒र॒न॒	क॒र॒न॒स॒	क॒ल॒म॒न॒	का॒ ० ० ज॒॥

अंतरा.

म॒ध॒म॒ध॒सां॒	- सां॒सां॒सां॒	सां॒- सां॒सां॒	सां॒री॒सां॒सां॒
ए॒ ० क॒दं॒	० त॒इ॒या॒	वं॒ ० त॒च॒	तु॒र॒भु॒ज॒।
नि॒सां॒- सां॒-	सां॒नि॒ध॒ध॒	म॒ध॒म॒म॒ध॒म॒ध॒म॒ग॒	
मो॒ ० री॒ ०	अ॒र॒ज॒सु॒	नो॒ ० म॒हा॒	० रा॒ ० ज॒॥

भैरव--त्रिताल.

म म
गु रु

री - - सा - री नि सा म - - - री री म म
ना ० ० था ० स व न के ० ० ० नि त सु म ।

प - प ध सां-सांसां नि ध नि ध प म री प म
रे ० म न जी ० वि त लि न भं ० गु रु गु रु ॥

अंतरा.

म - प - नि - नि नि सांसांसांसां निसांसांसां
जो ० चा ० हे ० तुं च त र सु ख सं ० प क ।

धि - ध ध नि - सां सां री री सांसां धि - प प
सं ० ग ल ना ० म क म ल मु ख सं ० व द ।

ग म प ध सां-सां नि ध नि ध प म री प म
जा ० कि रु पा ० स व पु र त का ० म , गु रु ॥

पूरिया धनाश्री--झबताल.

ध -	प -	प	ध ^१ ग	ग ^१ शी ग
ते _x ८	रे ८	द	र स	की ८ ८।
ध ^१ म ^१ ध	म ग -	म ग	शी सा सा	
ला ८	ल सा ८	क र	त न व।	
नि -	शी ग -	म शी	ग प प	
दे _x ८	ब गं ८	ध र	ब ग न।	
ध ^१ म -	ध नि ध	ध ^१ शी निध	नि ध प	
किं _x ८	न र न	र सु	नी ८ ८॥	

अंतरा.

म ग	ध ^१ म ^१ ध	सां -	सां शी सां
आ _x ८	रा ८ ध	ना ८	ते ८ रे।
सां -	सां नि ध	निध शी	नि ध प
ना _x ८	म की ८	जो ८	क रे ८।
ध ^१ म -	ध ^१ म ^१ ध म ग	म ग	शी - सा
पा _x ८	ब त स	क ल	सि ८ डि।
सां सां	नि ध नि ध	प	मंग म ^१ शे ग
नि नि ^१ ८	रं ग क	ह त	गु नां ८॥
ह _x ८	२	०	१

म प भां	निधु प	धुनि पधु मप	मुग सागि
मा नो ज	ग ०	डु त नी	क ही ।
गरी गरी	मुग -	री सा री	नि सा
तु म वि	ना ०	क ल ना	प रे ।
नि सा गरी	गरी म	प प नि	धु प
नि स वि	ना ०	मै का मो	ह न ।
म प गं	रीं सां	सां निसां रीं	निसां निधुप
मो वि वि	न ति	मा नो क	ना डे ॥

अंतग.

न न प	निधु धु	सांसांसां	सां सां
वि र ह	हु स्व	अ नि क	ठि न ।
सां रीं रीं	सां रीं गं	गीं सां रीं	निधु प
न व जो	व न	न व म	ड न ।
नि नि सां	धु प	सां रीं सां रीं	निधु प
कै से च	तु र	क रुं म	ह न ।
सा री म	री म	प प सां	निधु प
डु त नी	मो रि	मा नो मो	ह न ।
म प गं	रीं सां	सां निसां रीं	निसां निधुप
का हे क	रो ०	नो से जु	दा डे ॥

मारवा—त्रिताल.

नि सासासाग	ग ग म ध	सां - नि नि	म ध म ग
जु ग त ज	न नि ज ग	दं ० ब भ	वा ० ० नि ।
म ग - म	गरी सा सा	सा सा ध म	ध सा सा सा
रु पा ० क	र नि दु ख	ह र नि सु	ख क र नि ।
सा री सा ग	ग ग म ध	सां नि ध म	गरी री सा
प्र ण त ज	न श र नि	भ व ज ल	धि त र नि ॥

अंतग.

म ध सां सां	- सां सां -	सां सां सां सां	सा रीं सां -
मै ० प ती	० त मे ०	व क च र	न न को ० ।
सां सां	सां सां	नि नि री री	नि नि री नि - रीं नि ध
मु ज प र	रु पा ० ड ०	ष्टि अ व	की ० जे ० ।
ग री - ग	- म ध -	म ग री म	ग री सा -
म हा ० मा	० य जो ०	ग नि ० शि	वा ० नी ० ।
सा री सा ग	ग ग म ध	सां नि ध म	गरी री सा
प्र ण त ज	न श र नि	भ व ज ल	धि त र नि ॥

कामोद—एकताल.

मपधमप	मरी	सासा	रीप	प प	ध प
का हे	सो ०	च त	तू ०	मो रे	म न॥
मपधमप	मरी	सासा	सारी	सासा	निधप
ज न	न म	रु न	दे ०	ह ध	र म॥
सा सा	री री	सासा	मरी	रीप -	ध प
अ वि	क ल	अ ज	प र	मा ०	त म॥

अंतरा.

प -	सां -	सांसां	सां -	सां रीं	सांसां
जै ०	से ०	नि त	छां ०	ड जी	र न॥
सां धि	सांसां	सांसां	सां रीं	सां धि	प प
अं ०	ब र	न व	पे हे	न त	ज न॥
म प	प -	ध प	मरी	सासा	निधप
तै ०	से ०	य ह	धा ०	र त	त न॥
सा सा	री री	सासा	मरी	रीप -	ध प
ह र	रं ग	नि त	प र	मा ०	त म॥

प	प	ध	प	संछप	म	-	-	प	-	प
भ	ज	भ	ज	म	नु	जा	ॐ	ॐ	रे	ॐ तूं।
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५	५
प	प	ध	ध	प	प	म	-	रीमा	री	- सा
क	म	ल	न	य	न	वा	ॐ	मु	दे	ॐ व।
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५	५
सासा	म	म	म	म	म	म	म	प	-	प
प्र	ण	त	व	त्स	ल	क	रु	णा	ॐ	क
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५	५
सां	-	नि	नि	सां	री	सां	-	नि	धि	- प
भ	ॐ	क्त	न	प्र	ति	पा	ॐ	ल	रे	ॐ तूं॥
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५	५

अंतरा.

मै	-	सां	-	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां
जा	ॐ	के	ॐ	सु	म	र	न	सां	ॐ
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५
सा	-	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां	सांसां
पा	ॐ	प	ह	र	त	ज	न	म	ट
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५
मै	प	ध	ध	प	प	म	म	री	सा
पा	ॐ	व	त	प	द	प	र	म	उ
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५
सासा	म	म	म	म	म	म	म	प	प
च	तु	र	क	ह	त	सु	ल	भ	जु
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५
सांसां	सां	-	सां	री	सां	-	नि	धि	- प
भ	ज	दी	ॐ	न	द	या	ॐ	ल	रे
५	५	०	०	२	२	०	३	३	५

दरबारी कानडा--एकताल.

श्रीरी	सासा	निनि	सासा	निसा	- सा
सु म	र न	क र	म न	प वि	ॐ त्र।
५	०	२	०	३	४
निनि	सामा	रीसा	निधु -	नि -	प प
नि र	गु न	प र	ब्र ॐ	ॐ ॐ	ॐ त्र
५	०	०	०	१	४
सासा	प -	म -	म -	म -	- म
फि र	प ॐ	स्ता ॐ	वे ॐ	गो ॐ	ॐ तुं।
५	०	२	०	३	४
श्री -	सासा	निसा	री री	निधु -	निप
मा ॐ	नी वृ	था ॐ	अ व	मा ॐ	ॐ ना।
५	०	२	०	३	४
निसा	- री	री -	सासा	सानि	पनि
ज रा	ॐ क	ही ॐ	अ रे	अ रे	म ना॥
५	०	२	०	३	४

अंतरा.

म -	प प	प <u>नि</u>	प नि	सां -	- सां
जो ८	व न	सू रू	८ प	तं ८	८ न्हो ।
मा <u>नि</u> -	सां री	<u>नि</u> प	म प	<u>नि</u> -	प ^म प
जा ८	वे इ	हं न	न हि	सा ८	थ सं ।
<u>नि</u> -	प ^म प	म <u>ग</u> <u>ग</u>	म <u>ग</u> म	<u>नि</u> -	प प
गा ८	थ क	ल ८	८ त्र	पु ८	त्र वा ।
<u>ग</u> म	मा <u>री</u> सा	म -	प -	<u>नि</u> प	नि -
तं ८	८ न	जो ८	चा ८	हे ८	मु ८ ।
मां मां	- सां	नि सां	रीं सां	<u>नि</u> प	<u>नि</u> प
कि को	८ च	त र	तुं ज	तं ८	८ न ॥
प <u>नि</u> <u>नि</u>	प प	<u>नि</u> <u>नि</u>	प म	प ^म <u>ग</u>	- म
मु म	र न	क र	म न	प वि	८ त्र ।
प <u>नि</u> <u>नि</u>	प म	प <u>ग</u>	म ^{मा} री	- -	- सा
नि र	गु न	प ८	८ ब्र	८ ८	८ द्य ॥

मं	प	ग	म	धि - ध	नि ध	सांसां	धि - प
हे	०	ज	ग	वी ० श	च तु	र मु	ग ० र।
प	प	प	प	ध - प	ग म	री सा	री-सा
भ	व	भ	य	हा ० र	हुः ०	ख नि	वा ० र।
सासा	गं	ग	म	प - प	मं प	ग म	धि-ध
स व	को	अ	धा ० र	ना ०	म ते	हा ० र।	
सां -	गं	मं	मी-सां	धी -	री सां	धि - प	
की ०	जे ०		पा ० र	वे ०	डा ह	मा ० र॥	

अंतग.

प	प	प -	सांसांसां	सांसां	सांरी	सां-सां
ह	म	तो ०	श र न	च र	न ते	हा ० र।
धि धि	धि धि	धि धि	धिसांसां	सांरी	सांसां	धि - प
क र	नि र	धा ० र	हे ०	क र	ता ० र।	
प	प	प प	ध - प	ग म	री मा	री-सा
तु म	प र	भा ० र	अ प	नो ०	डा ० र।	
सासा	गं	ग	प - प	प प	ग म	धि - ध
तु म	हो	अ	पा ० र	प ति	त उ	डा ० र।
सांसां	गं -	मीरीसां	धी -	री सां	धि - प	
इ त	नी ०	बि न त	की ०	जे बि	चा ० र॥	

मालकंस--त्रिताल.

ग म
सु न

ग	सि	सा	सा	सा	सि	नि	नि	सा	-	म	-	-	-	ग
रे	०	म	न	मू	र	ख	अ	ग्या	०	नी	०	०	०	०
०				१				५				२		
म	ग	सा	-	सा	सा	सा	नि	नि	सा	सा	नि	नि	ध	म
भा	०	इ	वं	०	ध	स	व	कु	हुं	म	क	वी	०	ला
०				१				५				२		०
म	-	ग	ग	म	ध	नि	सां	सां	नि	ध	नि	ध	म	ग
मं	०	ग	व	ल	त	को	ऊ	ना	०	०	०	हो	०	सु
०				१				५				२		न॥

अंतग.

म	-	ग	ग	म	म	नि	ध	-	नि	नि	सां	सां	नि	सां	सां
मो	०	ह	जा	०	ल	में	०	भि	ल	म	र	हो	०	है	०
				१				५				२			
सां	-	सां	सां	सां	-	नि	ध	म	ध	नि	-	ध	नि	ध	म
कौ	०	न	कि	सी	०	को	०	मा	०	०	०	०	०	नी	०
				१				५				२			
म	म	ग	ग	म	-	नि	ध	-	नि	नि	सां	सां	-	सां	सां
ए	क	दि	न	पं	०	छी	०	नि	क	स	जा	०	वे	गो	०
				१				५				२			
सां	-	सां	-	सां	सां	नि	ध	सां	नि	ध	नि	ध	म	ग	म
ये	०	ने	०	वे	०	क	र	मा	०	०	०	नी	०	सु	न॥
०				१				५				२			

पूर्वी--त्रिताल.

नि.
म

सा ^१ गि ग -	री	ग म ग -	प ^१ ध म प ^१ म	ग म ग -
धू ग ०	न	जा ० ओ ०	कौ ० न व	हां ० है ०
	x			
म ^१ ग म ध	री	नि ध प	प ^१ ध म प ^१ म	ग म ग नि
कु व जा ०	ना ०	गी ०	ना ०	गि अ ना ० रि, म॥
	x		२	

अंतरा.

म ^१ ग म ध	सां-सांसां	नि रीं गं गुंमां	नि. रीं नि ध प
हूं ० तो पे	वा ० गि अ	र ज मो रि	मा ० नो ०
	x		
म ^१ ग म ध	री	नि ध प	प ^१ ध म प ^१ म
उ त हूं न	जै ०	यो ०	के ० ग सु रा ० गि, म॥
	x		

मालकंस—चौताल. (तानप्रस्तार)

सा -	सा -	नि ध नि	सा -	म म	म ग
मू ८	ल ८	क म	आ ८	द लि	ख त।
म ग	म ध	नि नि	ध नि	ध म	म म
पू ८	र व	सु र	अ ध	मों ध	र त।
म ग	म ध	नि सां	सां सां	नि सां	- सां
ज द	पू ८	र व	उ प	रि हो	८ त
सां सां	सां -	नि ध	नि नि	ध नि	ध म
त ज	वा ८	को ८	पु र	व ग	ह त॥

अंतरा.

मू ८	म -	नि -	नि -	सां -	सां सां
वा ८	छे ८	ते ८	शे ८	पू ८	स्व रा
नि सां	सां सां	नि ध	नि -	ध नि	ध म
दे ८	त च	त र	सू ८	ने ८	व रा।
म ग	म ध	नि सां	सां -	सां मूं	सां सां
मू ८	ल ८	क म	सों ८	पू ८	र त।
सां सां	नि ध	नि -	ध नि	ध म	म म
गु नि	ज न	प्र ८	स्ता ८	र क	ह त॥

दुर्गा--त्रिताल. (थाट बिलावल).

म ^प म प ध	म - री ^{री} म	री प - म ^प	पधि मरी
दे ० वि भ	जो ० ० दु	र गा ० भ	वा ० नी ०
१	x	२	०
री ^म म ^प री ^म री ^म	रीरीसामा	सांधिसां ^प	सांधमरी
ज ग त ज	न ना म हि	पा ० मु र	म र द नी॥
३	>	२	०

अंतग.

म प ^{सां} ध सां ^ध	सां-सांसां	सां री ^{री} मरी	सां ^प धरी ^{री} मरी
हि म न ग	नं ० दि नि	भु व भ य	कं ० द नि।
१	२	३	०
सां ^{री} सां ^ध	मरी री सा	सांधिसां ^प	सां ^प धरी ^{री} मरी
श र न ग	त ^x च त ग	अ भ य व	र दा ० नि।
३	x	२	०

बरवा--त्रिताल.

शी गरीमा	शी म पध सप	शी गरी सा	री नि सा सा-
गा ० व त	रा ० ग नि	गु नि ज न	ब र वा ०।
सा			
नि सा री म	शी म प नि	ध प पध सप	शी गरी नि सा
मे ० ल क	र त क र हा ० र सुं		द र वा ॥

अंतरा.

म - प ध	नि सांसांसां	सां री मांसां	सां नि ध नि ध प
मे ० व ा व	का ० फ मि	ला ० व त	दे ० सी ०।
नि			
मा - री म	शी म प नि	ध प पध सप	शी गरी नि सा
मे ० ग्य व	अं ० श व	ना ० य च	तु र वा ॥

दरवारी कानडा—चौताल.

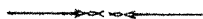
सारी
द

नि सा ध	नि प	सा -	- मा नि	सासा	- सा
र बा	री	के	रु	प	च।
सा री	- सा	नि सा	री -	री री	गुगु
त्र गा	ये	न ट	भै	र वि	सु रा
री री	- सा	नि सा	सासा	नि सा	नि सा
मि ला	ये	मं	द र	अ त	सुं
नि नि ध ध	नि प	म -	म म	प -	प प
द र	क र	म	ध्य म	पं	च म।
नि ध -	नि ध नि ध	नि नि	- नि	सासा	सारी
धै	व त	नि खा	द	ख र	ज री
री री	सा	नि सा	री -	री री	गु -
ख व	सों	अ त	को	म ल	गं
- गु	- रीसा	री -	- सारी	- सा	निसारी
धा	र	गा		ये	द॥

अंतरा.

म	प	-	नि	-	नि	सां	-	नि	सां	-	सां	
रे	८	८	ख	८	ब	हो	८	त	वा	८	दी।	
सां						सां		नि				
नि	सां	-	री	-	सां	नि	सां	री	नि	ध	नि	प
पं	८	८	च	८	म	स	म	८	बा	८	दी।	
म	-	म	म	प	-	प	प	नि	ध	-	नि	नि
म	८	ध्य	म	पं	८	च	म	धै	८		ध	ध
नि	नि	-	नि	सां	सां	सां	री	री	री	सां	-	
नि	खा	८	द	ख	र	ज	रि	ख	व	सो	८	
म	प	सां	-	नि	नि	प	-	म	प	म	प	नि
अ	व	रो	८	ह	न	मे	८	धा	८	को	छु।	
म												
री	-	-	री	-	सा	नि	सारी					
पा	८	८	८	८	ये	८	८	८	८	८	८	८

गीतमालिकाके नोटेशन चिन्होंका खुलासा.

रि, ग, ध, नि, स्वरोके नीचे — यह चिन्ह हो, तो उनको कामल स्वर समझना. उ. रि, गु, ड. और ऐसा चिन्ह न हो, तो उनको तीव्र समझना.

म ऐसा लिखा हो, तो उसका शुद्ध या कामल समझना.

म ऐसा लिखा हो, तो उसका तीव्र समझना.

नि, ध, प, म, ड. स्वरोके नीचे बिंदु हो तो वे मन्द्रस्थानके स्वर समझना.

सां, रिं, गं, मं, ड. स्वरोके उपर बिंदु हो तो वे तारस्थानके स्वर समझना.

— इस चिन्हके अंदर लिखें ग्ये स्वर एकमात्र कालमें गा जावेगे.

— यह चिन्ह “मोड़” वाचक + मझना.

किसी स्वरके उपर बाईं तरफ, “**ग**” ऐसा दूसरा स्वर लिख डाला लिखा हो, तो उसको “Grace Note” (अलंकारिक स्वर समझना) कहें नर्वान विद्यार्थी ऐसे अलंकारिक स्वर प्रथमतः अपने गलेमें न भा निकाल सकें तोभी रागहानि नहीं होगी. ऐसे स्वर निकालनेमें रागका रंजनता थोड़ा बढ़ेगा, परंतु उनके अभावमें रागका स्वभाविक स्वरूप भगलता नहीं.

— जहां कोई स्वरके आगे ऐसा चिन्ह हो, “**ग**—”, तो वहां उस चिन्हमें पिछला स्वर एक मात्राकाल तक लंबाया जावेगा.

गीतके बोलमें जहां ऐसा अवश्य चिन्ह होगा, वहां पिछले अक्षरका अंत्य स्वर एकमात्रा काल तक लंबाया जावेगा.

X यह चिन्ह तालकी “सम” बतलानेके लिये है. तालका पहिला ठोका (ताली) इसी समपर माना जावेगा.

○ यह चिन्ह तालकी “खाली” बतलावेगा.

